

MALTA

**QORTI CIVILI
PRIM' AWLA**

**ONOR. IMHALLEF
JOSEPH R. MICALLEF**

Seduta ta' l-24 ta' Marzu, 2009

Citazzjoni Numru. 155/1999/1

TEG INDUSTRIES LIMITED

VS

GASAN INSURANCE AGENCY LIMITED bħala agent f'Malta tas-soċjeta' estera General Accident Fire & Life Assurance Corporation p.l.c. ta' Perth, l-Iskozja, għan-nom u in rappreżentanza ta' l-istess; u permezz ta' Nota tat-22 ta' Frar, 2000, GasanMamo Insurance Agency Limited assumiet l-atti tal-kawża bħala mandatarja tas-soċjeta' estera C.G.U. Insurance p.l.c. ta' Perth, Skozja, u dan stante *mergers* lokali u esteri; u b'Nota tal-11 ta' Diċembru, 2003, GasanMamo Insurance Limited assumiet l-atti tal-kawża bħala mħarrka, u dan stante *restructuring* u konsegwenti akkwist tal-*portfolio* assikurativ

Il-Qorti:

Rat l-Att taċ-Ċitazzjoni mressaq fit-22 ta' Jannar, 1999, li bih u għar-raġunijiet hemm imfissra l-kumpannija attriċi (aktar 'il quddiem imsejha "TEG") talbet li l-Qorti (a) tikkundanna lill-kumpannija mħarrka biex tħallasha s-somma ta' mija u tmienja u erbgħin elf seba' mija u tlieta u sittin lira Maltin (Lm 148,763)¹, jew ammont ieħor verjuri li din il-qorti tista' tistabilixxi, flimkien mal-imgħaxijiet legali sal-jum tal-ħlas effettiv, u dan bħala indennizz dovut lil TEG bħala assikurata tal-kumpannija mħarrka u dan skond it-termini u bis-saħħa ta' polza ta' assikurazzjoni numru XFT/822170/FRT/08 (qabel kienet iġġib in-numru OFT/822170/FRT/08) maħruġa favuriha mill-imsemmija kumpannija mħarrka, biex tagħmel tajjeb għad-dannu u ħsarat li TEG ġarrbet fi ħruq li seħħ fi stabiliment assikurat tagħha f'numri ħamsa u tletin (35) u sebgħa u tletin (37), Triq Salvu Psaila, Birkirkara, fil-lejl bejn it-tmintax (18) u d-dsatax (19) ta' Settembru, 1996, liema incident kien kopert bl-imsemmija polza ta' assikurazzjoni; (b) issib lill-kumpannija mħarrka responsabbli skond il-liġi għad-danni kollha li TEG ġarrbet u qegħda ggarra minħabba r-rifjut ingust tal-kumpannija mħarrka milli tħares l-obbligi kuntrattwali tagħha skond il-polza billi tagħmel tajjeb għall-ħsara li ġrat fl-imsemmi ħruq; (ċ) tillikwida, jekk meħtieġ bil-ħatra ta' periti, d-danni mgarrba minn TEG minħabba r-rifjut; u (d) tikkundanna lill-kumpannija mħarrka tħallasha s-somma hekk likwidata bħala danni mgarrba. Talbet ukoll l-ispejjeż;

Rat in-Nota tal-Eċċezzjonijiet imressqa mill-kumpannija mħarrka fil-11 ta' Awissu, 1999, li bih laqgħet għall-azzjoni attriċi billi qalet li l-polza li bis-saħħa tagħha TEG qiegħda tressaq il-pretensjonijiet tagħha ma tiswiex għaliex il-*proposal form* li bis-saħħa tagħha nharġet il-polza kien fiha tagħrif materjali li ma jaqbilx mas-sewwa. Żiedet tgħid li, bla ħsara għal dak li ngħad qabel, TEG trid turi kif l-incident jidhol fit-termini tal-polza ta' assikurazzjoni u li r-riskju kien tabilhaqq kopert u jistħoqqlu risarciment, u minbarra dan trid turi wkoll bi provi konvinċenti d-danni li hija tgħid li ġarrbet;

¹ Li jgħibu € 346,524.57 fi flus tal-lum

Rat id-degriet tagħha (diversament presjeduta) tat-13 ta' Ottubru, 1999², li bih ħalliet il-kawża għall-provi tal-kumpannija mħarrka dwar l-ewwel eċċezzjoni tagħha;

Rat ix-xhieda mressqa mill-partijiet dwar l-imsemmija eċċezzjoni;

Rat id-degriet tagħha (diversament presjeduta) tat-22 ta' Frar, 2002³, li bih awtorizzat lill-kumpannija mħarrka tressaq xhud ieħor, minkejja li fi stadju qabel kienet iddikjarat li għalqet il-provi tagħha;

Rat id-degriet tagħha tad-29 ta' Ottubru, 2003, li bih tat żmien lill-partijiet biex iressqu s-sottomissjonijiet tagħhom dwar l-ewwel eċċezzjoni permezz ta' Noti ta' Sottomissjonijiet;

Rat in-Nota ta' Sottomissjonijiet imressqa mill-kumpannija mħarrka fl-10 ta' Diċembru, 2003⁴;

Rat in-Nota ta' Sottomissjonijiet imressqa mill-kumpannija attriċi fl-20 ta' Frar, 2004⁵, bi twegiba għal dik magħmula mill-kumpannija mħarrka;

Semgħet it-trattazzjoni ulterjuri tal-avukati tal-partijiet (reġistrata u traskritta);

Rat l-atti kollha tal-kawża;

Rat id-degrieti tagħha li bih ħalliet il-kawża għas-sentenza dwar l-ewwel eċċezzjoni tal-kumpannija mħarrka;

Ikkunsidrat:

Illi din hija azzjoni għal ħlas ta' indennizz taħt polza ta' assikurazzjoni wara li seħħ incident bi ħruq fi stabiliment

² Pag. 44 tal-proċess

³ Pag. 173 tal-proċess

⁴ Pagg. 237 sa 263 tal-proċess

⁵ Pagg. 266A sa 349 tal-proċess

ta' TEG, f'Birkirkara, liema ħruq hija tgħid li kien kopert b'polza ta' assikurazzjoni maħruġa favuriha mill-kumpannija mħarrka. L-azzjoni attriċi hi wkoll azzjoni għad-danni minħabba li l-kumpannija mħarrka qiegħda tirrifjuta li tħallas il-kumpens assikurat bla ebda raġuni tajba fil-liġi;

Illi għal din l-azzjoni, l-kumpannija mħarrka laqgħet billi qalet li l-polza li taħtha TEG qiegħda tfittex il-kumpens ma tiswiex għaliex fil-*proposal form* li biha TEG talbet li tinħarġilha polza ta' assikurazzjoni ngħata tagħrif li ma jaqbilx mas-sewwa u kien hemm *misrepresentation* jew *non-disclosure* ta' fatti materjali u rilevanti li minħabba fihom jannullaw il-polza. Laqgħet ukoll billi qalet li, f'kull każ, TEG trid turi li l-inċident tassew kien jaqa' fit-termini tal-polza u li r-riskju kien tabilhaqq kopert minnha. Minbarra dan, TEG trid turi bi provi tajba d-danni li tassew ġarrbet minħabba l-ħruq;

Illi din is-sentenza qiegħda tingħata dwar l-ewwel eċċezzjoni;

Illi mill-fatti rilevanti li jirriżultaw mill-atti tal-kawża, joħroġ li fid-19 ta' Mejju, 1995⁶, l-aġent tal-kumpannija assikuratriċi ta' TEG ta' dik il-ħabta (Mediterranean Insurance Brokers Limited) bagħtet tgħarrafha li b'seħħ mill-għada, 20 ta' Mejju, 1995, ma kinitx sejra tkopriha iżjed bil-polza ta' assikurazzjoni li kellha, wara li kien sar *risk survey* fil-post assikurat. Qaltilha wkoll li, għajr għal kumpannija waħda (Middle Sea Insurance), għadd ta' kumpanniji oħrajn ta' assikurazzjoni ma xtaqux jidhlu biex ikopru r-riskju b'polza ta' assikurazzjoni minflokha. L-ittra kienet indirizzata biex tittieħed bl-idejn f'post fil-Qasam Industrijali tal-Marsa⁷. B'ittra oħra tal-25 ta' Mejju, 1995⁸, (li kopja tagħha ntbagħtet b'fax lill-bankiera ta' TEG), M.I.B. bagħtet tgħarraf lil TEG li lanqas Middle Sea Insurance ma wriet ħajra biex tassumi r-riskju⁹, u għalhekk ikkonfermatilha li,

⁶ Dok "DF1", f'pagġ. 61 – 2 tal-proċess

⁷ Thomas Busuttil xehed (4.6.2001) f'pag. 141 – 2 tal-proċess li dik l-ittra qatt ma waslitlu u li TEG qatt ma kellha xi stabiliment fil-Qasam Industrijali ta' l-Marsa, imma f'dak ta' San Ġwann

⁸ Dok "IM1", f'pag. 186 tal-proċess

⁹ Dok "IM7" datat 24.5.1995, f'pag. 194 tal-proċess

b'señħ mill-20 ta' Mejju, 1995, il-bini u t-tagħmir ta' TEG ma kienx kopert b'polza ta' assikurazzjoni. Il-bankiera ta' TEG ilmintaw ma' M.I.B. dwar id-deċiżjoni li TEG titħalla bla kopertura assikurativa¹⁰. M.I.B. baġtet tgħarraf lill-bank b'ittra tal-15 ta' Ġunju, 1995¹¹, li minkejja li għamlet kulma setgħet biex issib assikuratur li kien lest li jkopri lil TEG, ma kienx seħħilha tilħaq dan l-għan tagħha;

Illi f'Lulju ta' l-1995, TEG ressqet talba ma' Fortress Insurance Brokers Limited biex tinħarġilha polza ta' assikurazzjoni kontra l-ħruq u s-serq dwar żewġ stabilimenti tagħha li jinsabu f'Birkirkara, wieħed fi Triq Salvu Psaila (li tagħha s-sid hu d-direttur innifsu ta' TEG, wieħed Thomas Busuttil) u l-ieħor fi Triq Mannarino (li kien mikri lil TEG), u tal-kontenut tagħhom. It-talba kienet għal żmien ta' sena bejn Awwissu tal-1995 u Awwissu tal-1996. Fortress baġtet il-*quotation slip* dak inhar¹² lill-kumpannija mħarrka. Aktar tard, baġtet ukoll il-*proposal form*¹³ mimlija (minnha stess) bit-tagħrif mogħti minn TEG lill-kumpannija mħarrka li aċċettat li tinħareġ il-polza. Inħarġet polza ta' assikurazzjoni fis-7 ta' Settembru, 1995¹⁴, għas-somma assikurata ta' Lm 179,000, għaż-żmien ta' sena li beda għaddej fid-29 ta' Awwissu, 1995. Iż-żmien kien jiġġedded minn sena għal sena fid-29 ta' Awwissu. Is-sena ta' wara l-polza ġġeddet għal żmien ta' sena bħal qabel. Iżda b'*endorsement* maħruġ fil-5 ta' Settembru, 1996¹⁵, il-valur assikurat tgħolla għas-somma ta' Lm 223,000, b'żieda korrispondenti fil-*premium*, u dan b'señħ mid-data tat-tiġdid tal-polza, jiġifieri mid-29 ta' Awwissu, 1996;

Illi fil-lejl bejn it-18 u d-19 ta' Settembru, 1996, l-istabiliment fi Triq Salvu Psaila nħakem minn nirien li qerdu dak li kien hemm ġo fih u għamel ħsara lill-binja nnifisha. TEG ressqet minnufih talba għall-kumpens mal-kumpannija mħarrka. Dak inhar tal-inċident, il-kumpannija mħarrka qabbdet lil Valletta Survey Company Limited biex

¹⁰ Dok "IM5", f'pagġ. 190 – 1 tal-proċess

¹¹ Dok "IM6", f'pagġ. 192 – 3 tal-proċess

¹² Dok "GM1", f'pagġ. 47 – 8 tal-proċess

¹³ Dok "GM3", f'pagġ. 49 tal-proċess

¹⁴ Dok "A", f'pagġ. 7 sa 21 tal-proċess

¹⁵ Dok "B", f'pagġ. 22 – 4 tal-proċess

tagħmel *survey*. Sar rapport preliminari l-għada, pendenti s-sejbiet tal-esperti maħturin f'inkjesta Maġisterjali. TEG qabbdet perit min-naħa tagħha biex jistma l-valur tal-bini. Dan ħareġ stima f'Diċembru, 1996¹⁶, għas-somma ta' Lm 60,000, li kienet tqis li l-bini ma kienx għadu tajjeb u ried jitwaqqa' u jittella' mill-ġdid. F'Settembru tal-1997¹⁷, l-awdituri ta' TEG qiesu l-valur tal-affarijiet li kienu jinsabu fil-bini u li nqerdu bin-nirien fis-somma ta' Lm 81,763;

Illi b'ittra uffiċjali mressqa fid-9 ta' Ottubru, 1997¹⁸, TEG talbet lill-kumpannija mħarrka biex tagħmel tajjeb għall-ħsara koperta bil-polza dwar il-valur tal-bini u dwar l-affarijiet li kien hemm fih u li nqerdu bin-nirien fis-somma ta' Lm 141,763. Fit-13 ta' Ottubru, 1997¹⁹, Valletta Survey Company Limited ħarġet rapport dettaljat dwar l-incident u tat lill-kumpannija mħarrka l-fehmiet tagħha dwar x'deher li seta' ġara tassew. Qieset il-ħruq bħala wieħed ta' oriġni doluża tal-għamla "*key-holder*" fire, u li beda jinxtered mis-sular ta' fuq. Uriet ukoll il-fehma li TEG kienet ħbiet tagħrif materjali mill-*broker* tagħha (Fortress Insurance Brokers Limited) meta ma għarrfithiex li l-polza ta' assikurazzjoni li kien kellha qabel dwar il-post li ħa n-nar kienet twaqqfet qabel żmienha. Dak ir-rapport inbena fuq tagħrif mogħti lil Valletta Survey Co Limited minn terzi²⁰;

Illi b'ittra uffiċjali oħra mressqa fis-17 ta' Novembru, 1997²¹, TEG interpellat lill-kumpannija mħarrka tħallasha s-somma ta' Lm 7,000 bħala kumpens għall-kera ta' post ieħor minflok dak li nħaraq, u d-danni u t-telf tal-għamara u *fittings* li kienu fil-post li nħaraq. Fit-23 ta' Settembru, 1998²², tressqet ittra uffiċjali oħra din id-darba tiġbor fiha t-talbiet li kienu saru fiż-żewġ ittri uffiċjali ta' qabel. F'Jannar tal-1999, infetħet din il-kawża;

Illi għal dak li jirrigwarda l-konsiderazzjonijiet ta' dritt marbuta mal-eċċezzjoni taħt eżami jrid jingħad li l-kumpannija mħarrka tibni d-difiża tagħha fuq l-allegazzjoni

¹⁶ Dok "C", f'pag. 25 tal-proċess

¹⁷ Dok "D", f'pag. 26 tal-proċess

¹⁸ Dok "E", f'pag. 28 – 9 tal-proċess

¹⁹ Dok "GD1", f'pag. 64 sa 72 tal-proċess

²⁰ Xhieda ta' Gaston Degiovanni 7.4.2000, f'pag. 79 tal-proċess

²¹ Dok "F", f'pag. 31 – 2 tal-proċess

²² Dok "G", f'pag. 34 – 5 tal-proċess

li l-kumpannija attriċi kienet tatha tagħrif ħażin jew naqset milli tagħtiha tagħrif sħiħ u tajjeb ta' ċirkostanzi importanti li, kieku kienu magħrufa, kienu jeffettwaw id-deċiżjoni tagħha li toħroġilha polza ta' assikurazzjoni. F'dan il-każ, għalhekk, il-kumpannija m'harrka tistrieħ fuq in-nuqqas ta' għoti ta' tagħrif materjali min-naħa tal-assikurat prospettiv tagħha (il-kumpannija attriċi) bħala raġuni li tinvalida polza ta' assikurazzjoni li n'hargitilha;

Illi dan ifisser li l-istħarriġ li jrid isir minn din il-qorti huwa essenzjalment dwar is-siwi tal-polza. Kien minħabba f'hekk li l-ordni tas-smiġ tal-provi nqaleb ladarba kien jaqa' fuq il-kumpannija m'harrka li turi li tassew kien hemm raġunijiet li minħabba fihom giet ma tgħoddx il-polza ta' assikurazzjoni li dwarha TEG tippretendi kumpens għal dak li seħħ²³;

Illi l-kumpannija m'harrka tqanqal il-kwestjoni li l-polza ta' assikurazzjoni li n'harget favur TEG waqgħet għaliex din tal-aħħar naqset li tagħti tagħrif sħiħ u meħtieġ qabel ma n'hargitilha l-imsemmija polza. Huma jgħidu li dan sar għaliex TEG naqset li tgħarraf li, f'okkażjoni oħra li ġrat qabel, kienet garrbet telf b'nirien li ħakmu bini tagħha. Il-kumpannija m'harrka tgħid li b'dan il-fatt saret taf żmien wara li n'harget il-polza. Fatt ieħor imsemmi mill-kumpannija m'harrka kien li TEG naqset li tgħarrafha li, f'okkażjoni preċedenti għat-talba tagħha biex tin'hargilha l-polza, kumpannija assikuratriċi oħra kienet irrifjutat li toħroġ polza ta' assikurazzjoni favur TEG jew li waqqfet qabel żmienha polza li kienet in'hargitilha²⁴;

Illi huwa magħruf illi l-kwestjoni tal-invalidita' ta' polza ta' assikurazzjoni tista' titqajjem ukoll *per via di eccezione*, bla ma l-assikuratur jeħtieġlu jiftaħ kawża għal dan il-għan²⁵. F'każ li joħroġ li kien hemm tassew xi ksur min-naħa tal-assikurat ta' xi dmir li mistenni jwettaq taħt il-kuntratt tal-assikurazzjoni, l-effett ikun li l-polza taqa' minn dak il-ħin li jirriżulta l-ksur 'il quddiem;

²³ Raoul Colinvaux *The Law of Insurance* (4th. Edit., 1979) § 5-12, f'pag. 95

²⁴ Xhieda ta' Leslie Causon 14.2.2000, f'pagg. 55 – 8 tal-proċess

²⁵ P.A. PS 3.10.2003 fil-kawża fl-ismijiet *Mario Mizzi noe et vs Mario Grech et noe*

Illi l-kwestjoni tas-siwi ta' polza ta' assikurazzjoni minhabba nuqqas ta' tagħrif min-naħa tal-assikurat hija waħda mill-aktar mistharrġa fil-qasam tad-dritt tal-assikurazzjoni. Dan huwa qasam tal-liġi li jinbena fuq ir-regola li, fil-kuntratt tal-assikurazzjoni, l-assikurat irid juri l-ogħla bona fidi (id-duttrina tal-*uberrima fides*)²⁶. Huwa minnu li jeżisti l-obbligu li f'kuntratt ta' assikurazzjoni kull waħda mill-partijiet trid turi l-ogħla bona fidi fil-konfront tal-parti l-oħra²⁷. Iżda, mil-lat tat-talba ta' persuna biex tinħarġilha polza ta' assikurazzjoni, r-regola trid li jekk assikurat (prospettiv) jonqos li jagħti tagħrif materjali lill-assikuratur (prospettiv) tiegħu dwar fatt li, kieku l-assikuratur kien mgħarraf bih, kien jiddetermina jekk it-talba tal-assikurat għall-ħruġ tal-polza tintlaqax, dak in-nuqqas iwassal biex il-polza li tkun inħarġet ma titqiesx torbot aktar lill-assikuratur;

Illi tifsira ċara tal-prinċipju li jgħodd għall-obbligu tal-assikurat (prospettiv) li jistqarr dak kollu li huwa materjali mal-assikuratur (prospettiv) tiegħu tindika li “(a)n applicant for insurance is under a duty to disclose to the insurer, **prior to the conclusion of the contract, but only up to this date**, all material facts within his knowledge which the latter does not or is not deemed to know. A failure to disclose, however innocent, entitles the insurer to avoid the contract *ab initio*, and upon avoidance it is deemed never to have existed.”²⁸ Tajjeb li wieħed iżomm quddiem għajnejh li din ir-regola titkellem dwar (i) fatti (u mhux sempliċi fehmiet, suppożizzjonijiet jew opinjonijiet), li (ii) jkunu materjali għall-kuntratt, u li (iii) l-assikuratur ma jkux jaf bihom jew mhux mistenni li jaf dwarhom. Iżda r-regola msemija ma tobbligax lill-applikant biex jistqarr fatt materjali jekk kemm-il darba tali fatt inaqqas ir-riskju assikurat, jew jekk tali fatt huwa magħruf mill-assikuratur jew li hu mistenni li jkun jaf bih, jew jekk l-assikuratur jirrinunzja għall-għoti tiegħu mill-applikant;

²⁶ Ara, per eżempju, P.A. 25.6.1962 fil-kawża fl-ismijiet *Degiorgio noe vs Aġius et* (Kollez. Vol: XLVI.ii.565)

²⁷ App. Ċiv. 5.10.2001 fil-kawża fl-ismijiet *Carmel Bajada et vs Middlesea Insurance Co. Ltd.*

²⁸ J. Birds *Modern Insurance Law* (2nd Edit, 1988), paġġ. 81-2

Illi, minbarra dan, huwa stabilit ukoll li d-dmir tal-istqarrija tal-fatti kollha rilevanti min-naħa tal-assikurat (prospettiv) jgħodd minkejja li dik il-persuna ma tkunx taf li għandha dak id-dmir. Huwa wkoll wieħed oġġettiv, fis-sens li l-fehma tal-applikant dwar jekk fatt kienx materjali jew le ma tiswiex biex teħilsu mid-dmir li jiddikjara l-fatt²⁹. In-nuqqas ta' għoti ta' tagħrif materjali, ukoll jekk mingħajr hażen jew qerq, isarraġ daqs nuqqas qarrieq, biex iwaqqa' s-siwi ta' polza ta' assikurazzjoni li tkun inħarġet f'ċirkostanza bħal din³⁰;

Illi, fis-sottomissjonijiet tagħha³¹, TEG tgħid li filwaqt li l-eċċezzjoni taħt eżami titkellem dwar tagħrif hażin ta' fatt materjali ("*misrepresentation*"), fis-sewwa l-kumpannija mħarrka daħħlet ukoll in-nuqqas sħiħ ta' għoti ta' tagħrif ("*non-disclosure*"). TEG tgħid li l-istħarriġ li din il-Qorti trid tagħmel huwa dwar dak li jissemma fl-eċċezzjoni u mhux ukoll dak li jiżdied jissemma f'atti oħra tal-kawża, għaliex huwa s-siwi tal-eċċezzjoni li din il-Qorti ntalbet li tqis f'dan l-istadju. Fuq kollox, TEG targumenta li, fid-dritt, l-għoti ta' tagħrif hażin jew mhux sħiħ u n-nuqqas ta' għoti ta' tagħrif jingħarfu minn xulxin u ma jistgħux jitqiesu f'keffa waħda;

Illi huwa minnu li l-għoti ta' tagħrif hażin jew mhux sħiħ huwa att pożittiv, filwaqt li n-nuqqas ta' għoti ta' tagħrif huwa omissjoni jew għamil passiv. Minbarra dan, filwaqt li l-għoti ta' tagħrif hażin jew mhux sħiħ jagħti lill-parti l-oħra l-jedd li titlob it-tħassir tal-kuntratt (ukoll jekk il-parti li tagħti t-tagħrif ma tkunx taf li dak li qalet m'huwiex is-sewwa), fil-każ ta' nuqqas ta' għoti ta' tagħrif, in-nuqqas ta' hażen ta' min ikun hekk naqas jista' jhalli effett differenti. Għalhekk, filwaqt li n-nuqqas ta' hażen ma jgħin bl-ebda mod l-għoti ta' tagħrif hażin jew mhux sħiħ, jista' jkun ta' għajnuna fil-każ ta' nuqqas ta' għoti ta' tagħrif. Iżda, lil hinn minn hekk, jinsab aċċettat ukoll li "*The effect of misrepresentation on the contract is precisely the same as that of non-disclosure: it affords the aggrieved party a ground for avoiding the contract*"³²;

²⁹ *In re Roselodge Ltd. vs Castle* C. of A. (1966) 2 Lloyd's Rep, 113

³⁰ P.A. DS 26.10.2001 fil-kawża fl-ismijiet *Alfred Parnis et vs Stephen Fava et noe*

³¹ Ara paġġ. 267 – 9 tal-proċess

³² Colinvaux, *op. cit.*, paġ. 95 u Malcolm A. Clarke *The Law of Insurance Contracts* (2nd. Edit, 1994) § 23 – 1 f'paġ. 549

Illi b'fatt materjali għall-finijiet tad-dmir tal-għoti ta' tagħrif sħiħ, wieħed jifhem dak il-fatt li jwassal lil assikuratur għaqli u raġonevoli biex jaqtagħha jekk jilqax jew le talba biex joħroġ polza ta' assikurazzjoni lill-applikant, jew, jekk jilqa' dik it-talba, x'inhum l-*premium* li lest li jitlob biex jassikura r-riskju involut. Il-fatt irid ikun ta' siwi tali li l-għarfien tiegħu ikun għajn importanti li twassal għad-deċizzjoni tal-assikuratur biex ikopri r-riskju assikurat. Generalment huwa meqjus li kull tagħrif li jintalab fil-Formola ta' Proponiment għall-ħruġ tal-polza ta' assikurazzjoni huwa tagħrif ta' fatti materjali³³;

Illi huwa mgħallem li l-fatti materjali jistgħu jolqtu kemm l-aspett fiżiku tal-oġġett tal-assikurazzjoni u kif ukoll dak morali. F'din it-tieni kategorija wieħed iqiegħed it-tagħrif dwar episodji mgħoddija tal-ġrajja tal-assikurat (magħrufa teknikament bħala "*the insurance history*" tal-applikant li jkun)³⁴, jew tagħrif dwar l-orijini jew in-nazzjonalita' tiegħu, u wkoll fatti marbutin mal-kondotta kriminali tal-assikurat. Taħt il-kappa tal-*insurance history*, wieħed jinkludi kemm każijiet preċedenti fejn ma ntlaggħux talbiet tal-persuna biex tinħarġilha polza ta' assikurazzjoni, u kif ukoll il-ġrajja ta' "*claims*" magħmulin taħt poloz ta' assikurazzjoni preċedenti. Dan it-tagħrif huwa ta' siwi kbir u jintrabat mad-dmir tal-applikant li jgħarrfu lill-assikuratur prospettiv tiegħu³⁵;

Illi fil-każ ta' assikurazzjoni personali ta' proprjeta', huwa meqjus materjali l-fatt li l-assikurat jgħarraf b'każijiet preċedenti ta' telf tal-għamla li huwa jkun qiegħed jitlob il-ħruġ ta' polza ġdida dwaru³⁶;

Illi għalkemm il-Formola ta' Proponiment m'hijiex il-kuntratt tal-assikurazzjoni fih innifsu, hija meqjusa bħala parti integrali minnu u għalhekk kull dikjarazzjoni falza jew

³³ P.A. RCP 30.4.2002 fil-kawża fl-ismijiet *Marco Tanti vs O.F. Gollcher & Sons Ltd.*

³⁴ App. Civ. 9.2.2001 fil-kawża fl-ismijiet *Salvu Briffa vs Walter Camilleri et noe*

³⁵ P.A. TM 3.10.2002 fil-kawża fl-ismijiet *Joseph Mamo vs Joseph Grech et noe*

³⁶ *In re Arterial Caravans Ltd. vs Yorkshire Insurance Co. Ltd.* (1973) 1 Lloyd's Rep., 169

tagħrif inkomplet fiha qisha dikjarazzjoni falza jew mhux sħiħa fil-kuntratt³⁷;

Illi TEG tišhaq li meta marret biex titlob li tinħarġilha polza ta' assikurazzjoni mill-kumpannija mħarrka, hija ma kinitx intalbet tgħid jekk qattx kien kellha incidenti dwar assikurazzjoni qabel dak inhar. Hija tgħid li wiegħbet għal kulma staqsewha, rappreżentant tagħha iffirma u ħallas. B'dan, TEG qiegħda tgħid li għalhekk hija tat kull tagħrif li ntalbet u ma naqset bl-ebda mod kontra r-regola tan-“*non disclosure*”;

Illi minn qari tal-prinċipji msemija aktar qabel, ma jidhirx li l-attriċi tista' tistrieñ fuq dan l-argument. Id-dmir li l-assikurat jistqarr kull fatt materjali li jista' jkun rilevanti biex l-assikuratur raġonevolment jiddeċiedi jekk għandux jilqa' talba biex joħroġ kuntratt ta' assikurazzjoni jeżisti b'mod oġġettiv, mhux biss jekk l-assikurat prospettiv iwieġeb lejament għal kull mistoqsija li ssirlu, iżda wkoll billi jagħti tagħrif li raġonevolment jaħseb li huwa materjali biex isawwar il-fehma tal-assikuratur propsettiv li jaċċetta li joħroġ il-polza. Dan jingħad appart għall-fatt li, meta r-rappreżentant ta' Fortress Insurance Brokers Limited kien mela l-*proposal form* fuq it-tagħrif li taha l-attur *nomine* nnifsu, huwa kien qiegħed jaġixxi bħala mandatarju tal-applikant (jigifieri l-kumpannija attriċi) u mhux bħala aġent tal-kumpannija assikuratriċi mħarrka³⁸;

Illi f'dan l-istadju tajjeb li jingħad li TEG tressaq argument fis-sens li Fortress Insurance Brokers ma kinitx biss qiegħda tidher bħala *broker* tagħha (jigifieri ta' TEG), imma wkoll bħala mandatarja tal-kumpannija mħarrka, ladarba kien ir-rappreżentant ta' Fortress li mela u bagħat it-tagħrif fuq il-*proposal form*. Il-Qorti ma taqbilx ma' din is-sottomissjoni. Minkejja dak li jista' jkun il-każ taħt xi sistema legali ieħor, il-prinċipju taħt is-sistema Malti dwar dan l-aspett tad-dritt ta' assikurazzjoni jibqa' li l-*broker* jaġixxi bħala mandatarju jew aġent tal-assikurat

³⁷ P.A. PS 28.4.2003 fil-kawża fl-ismijiet *Emanuel Ċiantar vs David Curmi noe*

³⁸ App. Kumm. 7.10.1997 fil-kawża fl-ismijiet *Lawrence Azzopardi et noe vs Joseph Muscat et* u App. Inf. 28.4.2004 fil-kawża fl-ismijiet *Angelo Spiteri vs Citadel Insurance p.l.c.*

(prospettiv) u mhux ukoll b'hala agent tal-assikratur³⁹. Il-liġi saħansitra żżomm *broker* milli jkun agent ta' kumpannija assikuratriċi ;

Illi wieħed jista' jargumenta li, meta l-kumpannija m'harrka aċċettat li tassikura lil TEG, hija kellha kull opportunita' li tfittex dwar xi episodji li l-istess kumpannija attriċi seta' kellha qabel taħt poloz oħrajn. Dan l-argument jintuża b'qawwa akbar illum il-ġurnata, meta t-tagħrif dwar persuna jista' jinstab b'heffa fid-*data* komputerizzati tad-diversi kumpanniji assikuraturi. Huwa argument li TEG ukoll tinqeda bih fis-sottomissjonijiet tagħha meta tgħid⁴⁰ li b'dak li TEG stqarret, poġġiet lill-kumpannija m'harrka f'qagħda li setgħet tikseb hi l-bqija tat-tagħrif sħiħ u għalhekk seħħet rinunzja ("*waiver*") tad-dmir li tistqarr kolloxx;

Illi din il-Qorti tagħgraf li dan l-argument tal-attribi jista' jagħmel ħafna sens fuq livell teoretiku, imma meta jitqiegħed taħt il-prova tal-fatti materjali tal-każ tal-lum, dan l-argument ma jidhirx li jibqa' jriġi. Dan jingħad għaliex il-każijiet ta' xi "*claims*" preċedenti ta' xi persuna taħt xi polza ta' assikurazzjoni m'humieq fatti notorji li l-assikratur prospettiv – partikolarment wieħed ġdid għall-applikant – huwa mistenni li jkun jaf. Minbarra dan, in-nuqqas ta' s'tharriġ min-naħa tal-assikratur prospettiv ma jnaqqas xejn mill-obbligu tal-assikurat prospettiv li jagħti t-tagħrif sħiħ meħtieġ, meta jiġi biex jitlob il-ħruġ favurih ta' polza ta' assikurazzjoni ġdida. Min-naħa l-oħra, huwa mistenni li l-kumpannija assikuratriċi tafda lill-applikant u toqgħod fuq it-tagħrif li huwa jagħtiha fil-Formola ta' Proponiment, u li għandha tippreżumi li dak it-tagħrif għandu mis-sewwa u huwa sħiħ⁴¹;

Illi l-fatt ukoll li l-kumpannija m'harrka aċċettat mingħand TEG il-ħlas tal-*premium* u ħarġet il-polza relattiva ma jfissirx li b'daqshekk il-kumpannija assikuratriċi irrinunzjat

³⁹ Ara, per eżempju, P.A. TM 16.5.2002 fil-kawża fl-ismijiet *Vincent Azzopardi vs Middle Sea Insurance Co Ltd.*, u P.A. PS 3.10.2003 fil-kawża fl-ismijiet *Mario Mizzi nie et vs Mario Grech et noe*

⁴⁰ Ara paġ. 272 tal-proċess

⁴¹ App. Civ. 14.5.2004 fil-kawża fl-ismijiet *Salvatore Sammut vs Middle Sea Insurance p.l.c.*

għall-jeddijiet tagħha li tħassar il-polza jekk jirriżultalha li l-applikant kienet naqset milli tagħti tagħrif sħiħ u veru taċ-ċirkostanzi kollha rilevanti, jew li kienet irratifikat tali nuqqas meta l-fatti veri ma kinitx tafhom⁴². Dan jgħodd ukoll għalkemm il-polza kienet reġgħet giet imġedda b'sena oħra;

Illi, fil-każ tal-lum, joħroġ ż-żewġ ċirkostanzi li l-kumpannija m'harrka tindika b'hala fatti materjali li TEG naqset li tgħarrafha bihom kienu fl-ewwel lok, li naqset li tgħid li l-kumpannija assikuratriċi li TEG kellha sa Mejju tal-1995 kienet irrifjutat li tkompli tkopriha iżjed min'habba riskji li għalihom ma riditx tidhol aktar, u fit-tieni lok, min'habba l-ġrajja ta' hruq li seħħ żmien qabel;

Illi, fis-sewwa jrid jingħad li fil-*proposal form*⁴³, saru żewġ mistoqsijiet differenti f'dan ir-rigward. Fl-ewwel waħda, saret il-mistoqsija jekk kemm-il darba f'xi żmien qabel dak inhar, qattx ħa n-nar xi wieħed mill-istabilimenti li tagħhom intalbet il-hruq tal-polza. Thomas Busuttil wieġeb hekk "*Yes, in 1987, but premises were not insured*". Ma semmiex liema miż-żewġ postijiet kien inħakem min-nar u lanqas ta tagħrif ieħor (kif kien mitlub jagħmel skond l-istess mistoqsija). Fit-tieni waħda, l-mistoqsija kienet "*Has any office or underwriter declined any proposal for insurance by you or declined to continue any insurance for you either at these premises or elsewhere ? If so, state particulars*". It-tweġiba ta' Busuttil kienet sempliċi "*No*";

Illi jirriżulta li r-rappreżentant ta' TEG iffirma hu nnifsu l-Formola ta' Proponent fit-23 ta' Awwissu, 1995, u dan jidher li sar wara li l-Formola kienet imtliet minn rappreżentant ta' Fortress Insurance Brokers Limited, kunjomu Borg⁴⁴;

Illi dwar il-kwestjoni ta' jekk il-bini (jew xi parti minnu) kienx qatt ħa n-nar, TEG tgħid li Thomas Busuttil ma qarraq bl-ebda mod. Huwa stqarr li wieħed mill-postijiet

⁴² P.A. GV 8.10.2004 fil-kawża fl-ismijiet *Paul Baron et vs Thos. Smith Insurance Services Ltd.*

⁴³ Ara Dok "GM3" f'pag. 49 tal-proċess

⁴⁴ Xhieda ta' Thomas Busuttil 4.6.2001, f'pag. 146 *tergo* tal-proċess

kien tassew ħa n-nar, imma dak inhar il-post ma kienx kopert b'assikurazzjoni. B'dan il-mod TEG targumenta li mhux biss ma kienx hemm nuqqas ta' għoti ta' tagħrif ("*non-disclosure*"), imma lanqas jista' jingħad li kien hemm l-għoti ta' tagħrif ħażin ("*misrepresentation*"). Min-naħa tagħha, l-kumpannija m'harrka tgħid li, tal-anqas kien hemm għoti ta' tagħrif ħażin u li dan kien magħmul b'ħażen, għaliex irriżultalha li meta seħħ l-ewwel ħruq fil-bini ta' Birkirkara, TEG kienet koperta b'polza ta' assikurazzjoni, imma l-*claim* tagħha dak inhar ma kinitx intlaqgħet;

Illi, dwar it-tieni kweżit, TEG tressaq l-argument li ma kienx minnu li hija qatt kienet tilfet jew iċċaħdet milli tkun koperta minn xi assikuratur. Tgħid biss li, minħabba xi diffikultajiet ta' likwidita', kienet sabet diffikulta' biex tħallas f'waqthom il-*premia* li kienu dovuti. Tgħid ukoll li l-Bank tagħha kien jagħmel tajjeb biex il-ħlas isir, minħabba li l-għid assikurat kien iservi ta' garanzija għal faċilita' finanzjarja sostanzjali li kien ta' lil TEG⁴⁵. Jirriżulta wkoll li l-polza ta' assikurazzjoni li kienet inħarget favur TEG kienet mirhuna favur il-bank bħala garanzija oħra fuq il-faċilita' bankarja mogħtija, u li l-istess Bank kien iħallas xi *premia* li jkunu baqgħu ma tħallsux f'waqthom, bil-ħsieb li ma jiġrix li dik il-polza taqa' minħabba nuqqas ta' ħlas fil-ħin⁴⁶. Ma jidhirx li din iċ-ċirkostanza partikolari hemm wisq x'tgħid dwarha. Jirriżulta tassew li TEG kien ilha żmien issibha bi kbira biex tħallas f'waqthom il-*premia* fid-data tat-tigdid tal-polza⁴⁷ u li kien dan in-nuqqas kroniku li wassal lil assikuraturi tagħha li jniedu "*risk survey*" biex iqisu jekk kellhomx jibqgħu jew le jiġru wara flushom b'dan il-mod⁴⁸. Din kienet ċirkostanza li ma nħalqitx mill-assikuraturi, imma minn TEG innifisha, u ma jistax ikun li ma kenitx taf sewwa dwarha hija wkoll;

Illi jirriżulta wkoll li xi assikuraturi oħrajn li ntalbu joħorġu polza favur TEG reġa' bdielhom wara li raw l-ambjenti li ntalbu jkopru⁴⁹. Dan il-fatt ukoll kien magħruf lil TEG,

⁴⁵ Ara wkoll ix-xhieda ta' Charles Massa 31.5.2002, f'pagġ. 211 – 2 tal-proċess

⁴⁶ *Ibid.* f'pagġ. 217 – 8 tal-proċess

⁴⁷ Xhieda ta' Dorothy Falzon 7.4.2000, f'pagġ. 82 – 7 tal-proċess

⁴⁸ Xhieda ta' Brian Valenzia 21.6.2000, f'pagġ. 115 – 8 tal-proċess

⁴⁹ Ara, per eżempju, x-xhieda ta' Jovin Rausi 19.1.2001, f'pagġ. 130 – 1 tal-proċess

għaliex l-aċċess biex jiddawru jaraw il-postijiet sar fil-preżenza ta' rappreżentanti tal-istess kumpannija attriċi. It-tagħrif li l-assikuraturi ma ridux jassumu r-riskju tal-ħruġ ta' polza ntbagħat lill-*broker* ta' TEG innifisha. TEG tgħid li dawn il-każijiet bl-ebda mod ma jfissru ċ-ċaħda tal-għoti lilha ta' kopertura assikurativa, iżda kienu jirrappreżentaw deċiżjonijiet kummerċjali li l-istess kumpanniji assikurativi setgħu u kellhom kull jedd li jieħdu bħal f'kull każ ieħor;

Illi l-Qorti tifhem li l-fatt li assikurat ikun ġie rifjutat minn xi assikuratur prospettiv jew it-tħassir qabel waqtu ta' polza ta' assikurazzjoni huwa tagħrif importanti u materjali li kull assikuratur eventwali jmissu jkun jaf. Dan jiġri għaliex l-istorja assikurativa tal-assikurat u x'ikun wassal għal ċerti żviluppi ma jistax ikun li ma tinteressax wisq lil dak l-assikuratur sussegwenti. Fil-każ tal-lum, il-kumpannija mħarrka kienet aċċettat li tassikura lil TEG, u, wara l-ewwel sena, kienet għolliet ukoll il-*premium* meta ġeddet il-polza s-sena ta' wara;

Illi TEG tqajjem ukoll l-argument li, bis-saħħa tal-kliem tal-*Proposal Form*, hija nħelset mill-obbligu ta' l-ogħla bona fidi u kienet mistennija biss li turi l-bona fidi ordinarja mitluba mil-liġi tal-kuntratti. Dan tgħidu għaliex id-dikjarazzjoni fil-qiegħ tal-imsemmija *Proposal Form* tgħid li t-tagħrif mogħti mill-assikurat prospettiv huwa "*to the best of my knowledge and belief correct and complete in every detail*". Il-Qorti ma jidhrilhiex li din hija t-tifsira xierqa ta' dak li tfisser dik il-klawsola. Il-Qorti hija tal-fehma li daww il-kliem ma jnaqqsu xejn mid-dmir li TEG kellha bħala assikurata prospettiva li tiddikjara s-sewwa (u mhux x'taħseb hi li seta' kien is-sewwa). Kif qalet hija stess fis-sottomissjonijiet tagħha, dan id-dmir oġġettiv kellu jkun l-istess bħad-dmir li kellha l-kumpannija mħarrka, u għalhekk m'huwa xejn anqas minn dak tal-ogħla bona fidi. Minbarra dan, lanqas ma' taqbel mas-sottomissjoni magħmula mill-għaref difensur tal-kumpannija attriċi meta qal li l-kunċett tal-*uberrima fide* huwa barrani għas-sistema ġuridiku tagħna. Jidher li, għall-kuntrarju, dak il-kunċett ilu li ntlaga' mill-Qrati tagħna sa minn żmien ilu fil-qasam tad-dritt assikurativ;

Illi l-Qorti tqis li d-diskrepanzi bejn it-tagħrif mogħti u dak li fil-fatt seħħ jikkostitwixxi nuqqas tal-obbligu ta' TEG li tgħid kollox u tiddikjara l-fatti kollha materjali. Jikkostitwixxi l-*misrepresentation* ta' fatt jew fatti materjali li sewwasew isejsu l-eċċezzjoni taħt eżami u liema fatti kienu lkoll meħtieġa biex l-assikuratur jista' joħroġ polza b'għarfien sħiħ tar-riskju involut. Tqis ukoll li, fuq il-bażi waħedha tan-nuqqasijiet li irriżultaw min-naħa tagħha huma waħedhom xhieda tan-nuqqas ta' *full disclosure* li hija kienet marbuta li tħares. Tali nuqqas jagħti jedd lill-kumpannija mħarrka li titlob id-dekadenza tal-polza u li tinħeles milli titqies marbuta aktar biha;

Illi, fid-dawl ta' dawn il-kunsiderazzjonijiet kollha, l-eċċezzjoni dwar l-invalidita' tal-polza tidher mistħoqqa;

Għal dawn ir-raġunijiet, il-Qorti qiegħda taqta' u tiddeċiedi billi:

Tilqa' l-ewwel eċċezzjoni tal-kumpannija mħarrka u tiddikjara li l-polza ta' assikurazzjoni li taħtha l-kumpannija attriċi ressqet it-talbiet tagħha f'din il-kawża kienet vizzjata u dan minħabba li l-istess kumpannija attriċi naqset li tagħti tagħrif sħiħ u minnu dwar fatti materjali meħtieġa għall-ħruġ tal-istess polza; u, għalhekk

Tiċhad it-talbiet attriċi, bl-ispejjeż kontra l-kumpannija attriċi.

Moqrija

< Sentenza Finali >

-----TMIEM-----